

Szolnok megye általános gépesítési kérdései*

I. Bevezetés

Egy adott közigazgatási egység mezőgazdaságának gépesítését úgy kell megszervezni, hogy a terület természeti és termesztési adottságainak leginkább megfelelő gépekből a szükséges mennyiség a munkavégzés időpontjában mindig üzemképesen rendelkezésre álljon. *A gépesítés megtervezésénél tehát a természeti adottságokból kell kiindulni (éghajlat, talaj, domborzati viszonyok, stb.); figyelembe kell venni a termesztett növények igényeit; a mindenkor esedékes munkák kedvező elvégzéséhez rendelkezésre álló időbatárokat, de gondoskodni kell a gépek kellő karbantartásáról és javításáról és mindazokról a tényezőkről, amelyek ezt, továbbá a gépek optimális üzemi kihasználását biztosítják.*

Szolnok megye mezőgazdaságának általános gépesítési problémáit is a fenti szempontok szerint tesszük vizsgálat tárgyává, mert bár adott esetben az értekezlet célja elsősorban a gépek javításának célszerű megszervezése és lebonyolítása, de távlatilag feltétlenül tudni kell azt, hogy a helyes gépesítés érdekében milyen irányelveket kell követni.

II. Szolnok megye természeti adottságai a gépesítés szempontjából.

A gépesítési terv kidolgozásánál a természeti adottságok közül az éghajlati, domborzati és talajviszonyokat, nemkülönben a termesztett növények igényeit kell alapul venni.

a) Éghajlati viszonyok

Szolnok megye az ország egyik központi fekvésű megyéje, teljes egészében az ún. közép-alföldi vidéken terül el. *Éghajlata* ennek megfelelően még az országos átlagnál is szélsőségesebb. A nyár a megye egész területén általában rendkívül forró, nem egyszer, egyes napokon a $39\text{ }^{\circ}\text{C}$ -ot is meghaladja. A tél viszont rendkívül hideg, megközelíti még a leghidegebb észak-keleti vidékek teleit is, és $-32\text{ }^{\circ}\text{C}$ alatti hőmérsékletet is többször észleltek. A nagy szélsőségekben kétségtelenül szerepet játszik az a körülmény is, hogy a megye egész területe fában még mindig rendkívül szegény, annak ellenére, hogy fásítás tekintetében éppen a megyében végzik már évek óta a legeredményesebb munkát.

Az *évi csapadékot* tekintve ugyancsak ez a terület az ország legmostohább vidéke, minthogy 40 éves átlagban e területen az évi átlagos csapadék alig haladja meg az 500 mm-t (518 mm), amiből a tenyészidő alatt lehulló csapadék alig éri el a 250 mm-t. De előfordul (mint a múlt évben is), hogy az évi csapadék a 400 mm-t sem éri el. E területre is jellemző, hogy a csapadék maximum a nyári hónapokra, májusra és júniusra esik. A csapadékszegény jellegnek megfelelően az évi napsütéses órák száma

* A Hazafias Népfront által rendezett szolnoki ankét anyagából.

a megye egész területén meghaladja a 2000 órát, ill. eléri a 2100 órát is, ami azt jelenti, hogy e vidék még a leghőigényesebb növényeink termesztésére is kiválóan alkalmas.

Széljárás tekintetében Szolnok megye az ország egyik legszélcsendesebb megyéje. A nagy-alföldi légáramlás, mely a Duna völgyében általában északnyugati irányú, itt már alig éreztetni hatását. Inkább csak helyi jellegű szelek vannak, főleg a megye északi részein, abból fakadóan, hogy a síkvidék és dombvidék ettől nem messze érintkezik. Ennek megfelelően az uralkodó szélirány északi és északkeleti. Ezek a szelek többnyire leszálló légáramlatból származnak és így szárító jellegűek. A Jászság homok területein az ún. „jászéső” rendszerint homokverést is okoz, és természetesen szárító jellegű szelet jelent.

b) *Domborzati viszonyok*

Ilyen vonatkozásban a megye mezőgazdasági területei kedvező fekvésűek, amennyiben úgyszólván az egész megye felszíne jellegzetes síkság, ahol számottevőbb szintkülönbségek nem fordulnak elő, legfeljebb a terepfelszín enyhe hullámossága észlelhető. A Tisza holt medrei ma már leginkább halastavak formájában nyerne hasznosítást és kiesnek a mezőgazdasági művelésből. A „kunhalmok” mindössze tájrajzi és néprajzi érdekességet jelentenek, de az egész vidék általános sík jellegét mértékadóan nem befolyásolják.

c) *Talajviszonyok*

A megye talajai rendkívül sokfélék. A gépesítés és talajművelés szempontjából a talajok szemcsőösszetétele és ebből folyóan fajlagos talajjelenállása a mértékadó. Ilyen vonatkozásban a kép rendkívül változatos. Uralkodó talajtípusról nem is igen lehet beszélni, mert amíg a közepkötött vályogtalaj (40 kg/dm^2 fajlagos talajjelenállásig) $35,4\%$ -ban van képviselve, addig a nehéz kötött réti agyag is (60 kg/dm^2 f. e. á. felett) $34,8\%$ -ban található; a nagyon kötött szikes talaj ($80\text{--}120 \text{ kg/dm}^2$ f. e. á.) $17,4\%$ -ot tesz ki. Mindezek mellett a Jászság északkeleti részén és Szolnoktól délre $4,7\%$ -ban könnyű homokos talaj is előfordul. A földadó alá nem eső terület $7,7\%$. Meg kell említeni, hogy a megye területén előfordul kötött réti agyag és főleg a szikes területek az ország legnagyobb fajlagos ellenállású talajai közé tartoznak. Sajátságuk az is, hogy az a viszonylagosan kedvező nedvességi állapot, amikor művelésük legeredményesebb és legkisebb energiaráfordítással végezhető el, rendkívül rövid ideig – sokszor mindössze 1–2 napig – tart, miértis ezeket szokták „*perc-talajoknak*” nevezni.

A fentebb ismertetett természeti adottságokat a mezőgazdaság gépesítése szempontjából a következők szerint célszerű figyelembe venni.

Az a körülmény, hogy a megye egész területe gyakorlatilag síkfekvésű, kedvező; gépesítés szempontjából semmiféle különösebb igényt nem támaszt. Mindamellett számolni kell a viszonylag nagy kiterjedésű *szikesekkel*, amelyeknek megjavítása folyamatosan halad előre, és ez a munka mégiscsak *különleges nagyteljesítményű földmozgató és talajjegyengető gépeket is igényel*. Azokon a területeken, ahol a mérsékelt hullámosság miatt vízösszefutások észlelhetők, a jövőben kívánatos ennek megakadályozását célzó tereprendezést – sáncolást – előíranyozni, márcsak a lehulló csapadék tökéletesebb hasznosítása érdekében is. A nagyobb távlatokban elvégzendő talajjavítások és tereprendezések tehát egyaránt bizonyos számú *nagyteljesítményű lánctalpas traktort és hozzájuk megfelelő felszerelést igényelnek*. Ezekre még évtizedekig szükség lesz.

A Jászság buckásabb homokterületei szintén tereprendezésre, elronázásra szorulnak. *A szovjet gyártmányú 80, ill. 100 LE-s traktorok, a hozzájuk tartozó felszerelésekkel, ezekre a feladatokra kitűnően megfelelnek.*

A szélsőséges és csapadékban rendkívül szegény éghajlat parancsolóan írja elő

a mélyművelést mindenütt, ahol ez egyáltalában végrehajtható. A homokterületeken ilyen vonatkozásban nem mutatkozik nehézség, de a szikeseken és szikesedésre hajlamos területeken, valamint réti agyagtalajokon, csak a legnagyobb óvatossággal szabad eljárni; ezeken a területeken általában a kétrétegű (eke + altalajlazító) mélyművelés javasolható. A mély-, ill. mélyítóművelés minden körülmények között nagy vonóerőt tesz szükségessé. A középkötött és homokos területeken erre a célra eredményesen alkalmazhatónak látszik a *D-4 K típusú négykerékajtású traktor*, míg a kötött réti agyagon és szikes területeken aligha nélkülözhetők a már említett nagyteljesítményű (80–100 LE-s) lánctalpas traktorok, a hozzájuk kialakított talajművelő gépekkel. Feltétlenül gondoskodni kell a különböző művelést igénylő alajok megmunkálásához szükséges talajművelőgépekről az egyes traktortípusokhoz megfelelően. A homoktalajok, a művelés időpontját illetően nem támasztanak különösebb igényt, ezeknél általában a szokásos módon számításba vett egész időszak kihasználható, míg a „*perctalajokon*” a talajművelés gépesítését legalább 30–50⁰/₀-kal bőszegesebben kell előirányozni.

A száraz éghajlat mostohaságával szemben folytatott küzdelemben a korszerű elveken alapuló és megfelelő gépekkel megvalósítható „száraz gazdálkodás mellett” egyre nagyobb szerep jut majd az öntözéses gazdálkodásnak. Ilyen vonatkozásban a megye adottságai a Tisza és a meglévő csatornarendszer révén máris rendkívül kedvezőek, de ez a helyzet a jövőben tervezett további létesítmények révén még lényegesen javulni fog. Az öntözéses gazdálkodás követelményeit, elsősorban a rizs termesztését, a gépesítés tervezésénél feltétlenül tekintetbe kell venni.

III. Szolnok megye mezőgazdasági termelésének jellemzése

Szolnok megye – mint az alábbi részletezésből kitűnik – jellegzetesen búza– kukoricatermesztő gazdálkodást folytat. Csak a homok vidékeken váltja fel a búzát helyenkint a rozs. Jelentős az árpatermesztés is, főleg őszi árpából. Figyelemre méltó a cukorrépatermesztés főleg Szolnok közelében; ezenkívül számottevő területet foglalnak el a lucernások is; a vöröshere- és burgonyatermesztés elenyésző. A megye jellegzetessége még a rizstermesztés. Ilyen tekintetben az országban az elsők között van. Bár a megye nem kimondottan szőlő- és gyümölcsstermesztő, mégis a megye egész területén foglalkoznak gyümölcsstermesztéssel. De nagyobb összefüggő területeken csak a Jászságban és Tiszazugban találhatunk gyümölcsösöket; ugyanitt van a szőlőtermesztés is. A zöldségtermesztés – különösen a melegforrások vidékén – fejlődőben van.

Az állattenyésztés egyes területeit tekintve a szarvasmarhatenyésztés az országos átlagot is alig éri el, jó a sertésenyésztés, mely az országos átlag felett van; a megye keleti területein előszeretettel foglalkoznak juhtenyésztéssel is. Fejlődőben van a baromfitenyésztés, viszont a lótenyésztés a gépesítés következtében nagymértékben hanyatlott.

A megye mezőgazdaságára vonatkozó részletes adatok

Összes mezőgazdasági művelés alatt álló terület nagysága: 977 959 kh.

Megoszlás művelési ágak szerint:

szántó	686 395 kh
rét, legelő	128 466 kh
erdő	25 826 kh
szőlő, gyümölcs-kertészet	23 467 kh

Talajviszonyok:

könnyű homokos talaj	4,7 %
középkötött vályog	35,4 %
nehézkötött agyag	31,8 %
szikés talaj	17,4 %
földadó alá nem eső ter.	7,7 %
Összesen:	100,0 %

Öntözött területek nagysága:

szántó		97 125 kh
ebből árasztásos	38 400 kh	
egyéb öntözés	58 825 kh	
rét, legelő		18 480 kh
Összesen:		115 605 kh

Tábla méretek:

átlagos	Tanácsi	75 kh
legnagyobb		120 kh
legkisebb		30 kh

Főbb növények vetésterülete:

	Tanácsi kh	A. G. kh
búza	159 874	19 904
rozsa	—	—
őszi árpa	48 491	13 581
tavaszi árpa	14 841	665
zab	5 706	1 265
kukorica (magnak)	60 243	15 715
siló és sűrű kukorica	24 103	8 015
burgonya	2 164	7
cukorrépa	17 819	2 387
lucerna	53 910	17 557
vöröshere	5 576	1 313
rizs	11 007	5 820
Összesen:	403 824 kh	86 229 kh

A terület megoszlása természetgyümölcs-fajták szerint:

alma	1737,9 kh	—
körte	168,4 „	—

cseresznye	175,3 „	—
meggy	208,1 „	—
szilva	867,6 „	—
kajszli	434,0 „	—
őszibarack	33,3 „	—
dió	98,1 „	—
bogyós	230,0 „	—
Összesen:	3952,7 kh	—

Zöldéskertészet:

Talajviszonyok:	középkötött, sík
Az öntözött terület nagysága:	5 925 kh

Főbb kertészeti növények vetésterülete:

	Tanácsi
zöldborsó	1 733 kh
paradicsom	2 992 „
káposzta	726 „
paprika	1 656 „
Összesen:	7 107 kh

Állattenyésztés:

Az állatállomány jelenlegi megoszlása és az 1963. évre tervezett fejlesztés.

	1962. évben	1963. évben
fejőstehén	19 090 db	17 987 db
növendékállat	11 800 „	7 552 „
hízómarha	10 267 „	7 552 „
juh	92 078 „	100 432 „
sertés	156 191 „	175 690 „
ló	13 545 „	5 680 „
baromfi	540 115 „	456 101 „

A megye jelenlegi gépállománya gépállomási, állami gazdasági, vagy saját kezelésben

1. ERŐGÉPEK

Traktor:

	AMG	AG	Tsz	Össz.
eszközfordó traktor	26	75	121	222
könnyű univ. trakt. (20—30 LE)	485	174	511	1170
nehéz univ. trakt. (40—50 LE)	306	162	218	686
könnyű lánctalpas trakt. (35—60 Le)	200	78	146	424
nehéz lánctalpas trakt. (80—100 LE)	32	39	157	228
kerekes szántó (G—GS—35)	875	129	306	1310
Összesen:				4040 db
Villamosmotorok				
10 LE-ig	168	992	659	1819
10 LE-n felül	85	234	276	595
Összesen:				2414 db

Traktor:

	4040 db
Villanymotorok:	2414 db
Összesen:	6454 db

2. MUNKAGÉPEK

Talajművelőgépek:

	AMG	AG	Tsz	Össz.
eke	2177	453	767	3397
kultivátor	607	183	397	1187
tárcsás borona	554	119	191	864
egyirányú tárcsa	214	83	114	411
síma henger	383	227	294	904
gyűrűs henger	877	168	189	1234
rögtörő henger	99	13	16	128
boronák	3415	1647	11216	16278
Összesen:				24433 db

Trágyaszórógépek:

	AMG	AG	Tsz	Össz.
istállótrágyaszóró	118	73	121	312
műtrágyaszóró	941	159	386	1486
Összesen:				1798 db

Vetőgépek:

	AMG	AG	Tsz	Össz.
sorvetőgép	557	191	298	946
négyzetbevetőgép	363	84	71	518
burgonyaültetők	8	3	17	28
Összesen:				1492 db

	AMG	ÁG	Tsz	Össz.					
Növényápológépek:					Magtisztítógépek:				
fogatos kapák	—	—	—	—	magtári szelelő	—	29	32	61
traktorra függ. kapa	—	—	—	—	szelektor	—	5	34	41
					triőrök	—	27	42	69
					Összesen:				171 db
Növényvédelmi gépek:					Takarmányelőkészítógépek:				
permetezőgépek	—	75	251	326	szeeskavágó	—	20	200	220
porozógépek	—	270	—	270	silótöltő	31	64	137	232
Összesen:				596 db	kukoricamorzsoló	4	12	163	179
					darálók	7	76	420	503
Öntözés gépei:									
szivattyúk	—	228	182	410 db	répavágók	—	24	124	148
					fejgözepek	—	175	38	213
Kaszáló- és szénabegyűjtőgépek:									
fogatos kaszák	—	—	—	—	tejgazdasági gépek	—	151	120	271
traktoros kaszálógépek	205	227	399	831	Összesen:				1766 db
fogatos gereblye (becsült sz.)	—	—	—	1000					
rendsődrök	126	143	202	471	Műhelygépek:				
Összesen:				2302 db	esztergapad	82	30	53	165
					fűrőgép	76	79	80	235
Aratógépek:									
kéveköto aratógép	360	13	126	499 db	marógép	11	6	—	17
					rugós kalapács	32	18	6	56
					vill.-heg. apparát	42	45	64	151
					autogénhegesztő	27	36	112	175
					harántgyalu	8	2	—	10
Különleges betakarítógépek:					Szállítógépek:				
burgonyabetakarító	27	5	8	40	teherkocsi	38	86	229	353
silókombajn	207	57	42	306	pótkocsi	832	575	786	2193
Cséplőgépek	516	84	107	707	Összesen:				3355 db
Aratócséplőgép	491	109	65	665					
Összesen:				1718 db					

IV. A megye gépesítésére vonatkozó irányelvek a természeti adottságok alapján

A megye gépállományát, elsősorban a traktorállományt, két szempontból kell vizsgálat tárgyává tenni:

1. a meglévő állomány mennyiben felel meg a megye adottságainak;
2. indokolt-e az a sokféleség, ami – különösen traktorok tekintetében – az adatokból kitűnik.

Ami az első szempontot illeti, megállapítható, hogy a traktorállomány jelentős része a megye kötöttebb talajain semmi esetre sem tekinthető megfelelőnek. A „G” és „GS-35”-ös traktorok száma 1310 db, tehát a traktorállomány jelentős százaléka. Kétségtelen, hogy ezeket nemcsak a megye könnyű- és középkötött talajain használják, hanem a kötött és igen kötött talajokon is, már pedig ez utóbbi talajokon a szóbanforgó traktoroktól megfelelő minőségű talajmunkát várni nem lehet, mert a traktorok vonóereje ehhez nem elegendő. A nehéz talajokon a hozzájuk készült háromvasú ekét legfeljebb kétvással tudják vontatni, de akkor sem a korszerű talajművelési elveknek megkívánt mélységben. A munka tehát szaporátlan lesz, az önköltség növekszik, a munka minősége pedig mégsem lesz megfelelő. Ezen igyekeznek úgy segíteni, hogy két traktort fognak egymás elé és így szántanak, vagy pedig a háromvasú ekéket 55–60 LE-s láncalpas traktorokkal vontatják. Ezek a szükségből alkalmazott módszerek mindkét esetben arra vezetnek, hogy az ilyen vonóerőre nem méretezett ekék eltörnek, szétszakadnak, idő előtt tönkremennek.

Feltétlenül szükséges tehát, hogy a megye traktor- és gépállományát kellőképpen átcsoportosítsák, és az illetékes szervek ügyeljenek arra, hogy a talajviszonyoknak nem megfelelő gépek a jövőben ne kerüljenek a megyébe.

Megállapítható továbbá az is, hogy a traktorállomány rendkívül nagymértékben és indokolatlanul vegyes összetételű.

Mindenekelőtt tehát *meg kell határozni azt, hogy milyen traktorkategóriákra van és lesz a jövőben is szükség, és a fejlesztést úgy kell megtervezni és végrehajtani, hogy a szükséges kategóriákat egy-egy traktortípus képviselje.*

A megye változatos talajviszonyai úgyszólván az egész területen *nélkülözhetetlenné teszik a nagy vonóerőjű lánctalpas traktor alkalmazását* – a szikes és kötött réti agyagterületeken a talajellenállásból folyó nagy vonóerőigény miatt, a homokos területeken pedig a homokjavító mélyszántásokkal kapcsolatosan. Az ilyen traktorokból ezidőszerint meglévő 228 db-ból álló készletet tehát feltétlenül fenn kell tartani, illetve a jövőben a betervezett munkák igényeihez mérten tovább kell fejleszteni.

A közepes vonóerőigényű talajmunkáknál a jelenleg rendelkezésre álló 55–60 LE-s lánctalpas traktorok helyett a jövőben *célszerű fokozatosan a D-4 K típusra áttérni*, mert ez a kötöttebb, de különösképpen a homokos talajokon lényegesen előnyösebben használható amannál, hisz a lánckopásból, illetve felújításból eredő nagy költségek a D-4 K típusnál elesnek.

Bár vannak olyan észrevételek, hogy éppen a kötött talajokon a kerékcúszás miatt a gumibroncok 1 év alatt elhasználódnak, ami a költségeket számottevően növeli, viszont a lánctalpak itt 2 idényt is kibírnak, mérlegelni kell mégis a gumibroncok sokoldalú használhatóságát. Figyelembeveendő az is, hogy a D-4 K már korszerű, függesztett talajművelő eszközökkel rendelkezik és ezeknek a használata sok üzemelési előnyt biztosít (lényegesen kisebb forgók, ezzel kapcsolatosan terület- és időmegtakarítás). Ez az előny különösen a skatulyázott rizstelepek talajmunkáinál érezteti kedvező hatását. *Arra kell tehát törekedni, hogy a jövőben ez a traktortípus képezze a megye traktorállományának gerincét. A D-4 K típus mellett az UE-28-as négykerékajtású típusnak kell még különösebb jelentőséget tulajdonítani*, mert ez a könnyebb (20–30 LE) és a nehezebb (45–50 LE) univerzál traktorokat, nemkülönben a még meglévő G-GS-35 szántótraktorokat is eredményesen tudja pótolni. Természetesen nem nélkülözhetők a kisebb eszközhordozó traktorok (RS-09) sem, kívánatos tehát az állomány fenntartása és szükség szerű továbbfejlesztése. A korszerű négykerékajtású traktorok súlyadataira az alábbi táblázat ad tájékoztatást, egybevetve azon külföldi származású traktorokkal, amelyeket helyettesíthetnek.

1. Táblázat.

Traktor típus	Gyártási súly kg
UE-28	2504
DT-413	5200
Bjelorusz	3336
Zetor-42	2810
Zetor-50	2876
D4K	4620

A négykerékajtású típusokat egybevetve a hagyományos építésű kétkerékajtású típusokkal, figyelembe kell venni azt is, hogy az előbbieik súlyhasznosítási tényezője lényegesen kedvezőbb, mint ez az üzemi mutatókból is kitűnik.

A traktorok üzemképességét jelentős mértékben befolyásolja, hogy a javításokhoz szükséges alkatrészeket sikerül-e a kellő időben biztosítani. Minél változatosabb egy megye traktorállománya, ezt annál nehezebb elérni. A traktorok jó kihasználása szempontjából tehát alapvető, hogy a megye ezidőszerint rendkívül változatos traktorállományát a jövőben a megadott irányelvek szerint céltudatosan fejlessze és *egy-egy traktorkategóriából lehetőleg egyetlen típus biztosítsa a megkívánt vonóerőt*. A traktorok fokozottabb üzembiztonságának és jó kihasználásának ez alapfeltétele.

V. Talajművelőgépek

A rendelkezésünkre álló adatok nem adnak tájékoztatást arról, hogy a talajművelőgépekből, főleg ekékből, milyen típusok vannak a megyében. Fel kell tételezni, hogy ezek a meglévő traktorokhoz alkalmasak és ezért távlatilag elsősorban azt kell előírni, hogy a D₄K típusból beszerzendő egységek feltétlenül a megye talajadottságaihoz megfelelő talajművelőgépkészlettel rendelkezzenek. *Nélkülözhetetlenek a jelenleginél nagyobb mélységű szántást (35–40 cm) lehetővé tevő eketípusok, illetve a szikes talajokon ilyen művelési mélységet biztosító altalajlazító fűgeszett ekék.*

A nagymélységű talajforgatásra szánt ekéket egytestű, vontatott kivitelben célszerű előírni a nagy lánctalpas traktorokhoz, bár remélhető, hogy a D₄K traktort is sikerül majd mélyforgató ekével ellátni.

A szikes területeken az altalajlazítás is rendkívül fontos, tehát a háromvasú altalajlazítók beszerzéséről mindenképpen gondoskodni kell, de a vízjárta területeken vakond-drénnel ellátott egyvasú altalajlazítók alkalmazási lehetőségét is meg kell vizsgálni.

A tárcsás talajművelő eszközök közül elsősorban a kiváló munkát végző és kötött talajokon különösen nagy jelentőségű egyirányú *tárcsák* munkábaállítását tartjuk kívánatosnak a D₄K, némkülönben a nagyteljesítményű lánctalpas traktoroknak megfelelő méretben (ezeket Törökszentmiklós kitűnő minőségben gyártja). A kéttagú tárcsáboronák további munkábaállításánál a megye agrónomusainak állásfoglalása a mértékadó, de az egyirányú tárcsához viszonyítva ez kétségtelenül fejletlenebb tárcsátípusnak tekinthető. A gyümölcsösök talajmunkáihoz oldalozótárcsák munkábaállítására is szükség van.

A Jászságban és a megye egyéb részein fekvő homokos talajok nyári talajműveléséhez a tárcsák helyett szántóföldi kultivátorokat célszerű alkalmazni. A meglévő gépállományt tehát ilyen szempontból kell felülvizsgálni és a szükséghez mérten kiegészíteni.

Boronákból a megye kötött talajaira a legnehezebb típusokra van szükség (kb. 4 kg/fogterhelés). A homoktalajokon a magtakaró borona is megteszi. A középkötött talajokon ezeken kívül középnéhez boronákra is szükség van.

A rét és legelők ápolásához feltétlenül biztosítani kell a szükséges mennyiségű rétpápoló boronát. A nagyüzemi gazdálkodás fokozatos alakulása egyre inkább szükségessé teszi a talajegyenletlenségek (bakhát, osztóbarázda) eltüntetéséhez nélkülözhetetlen talajsímitókat, de korlátozottabb mennyiségben, közös használatra szánva bizonyos mennyiségű földegyengetőt is célszerűnek látszik idővel beszerezni.

A nagy kiterjedésű kötött talajokra való tekintettel feltétlenül gondoskodni kell kellő számban nehéz *rögtörő hengerekről*. A homok és középkötött területek nem nélkülözhetik a gyűrűhengereket, míg a símahengerekre a cukorrépatermesztő vidékeken van szükség.

Kívánatos arra törekedni, hogy a vetőgépállomány minél előbb egységes típusokból álljon. A korszerű bütykös, hengeres adagoló elemekkel felszerelt típus alkalmazása előnyös, ennek általános bevezetésére kell törekedni. *A megye száraz viszonyai között nagy jelentősége van a műtrágyaszórával kombinált sorvetőgépeknek.* A kukoricavetőgépek esetében a pontos, szemenként vető gépeket kell előnyben részesíteni, de négyzetbevetésre nincs szükség. Ma a vegyszeres gyomirtószerek korában a kukorica négyzetes művelése már nem tekinthető korszerűnek.

A hazai gyártmányú *növényvédőgépek* (permetező, porozó, csávázó) elvileg nemzetközi viszonylatban is jó minőségűek, kellő kivitelük biztosítása az ipar feladata. Ezekből a szükséges mennyiséget kell beszerezni. A növényápolás tekintetében az esz-közhordozó traktorokat látszik célszerűnek alapul venni, ezeket kell ellátni sorművelő kultivátorokkal is.

Számolni kell az öntözéses gazdálkodás nagymérvű terjedésével, amire a megyé adottságai kiválóan alkalmasak.

A betakarítógépek közül a fogatos fűkaszákat mielőbb le kell cserélni traktoros egységekkel. Itt az RS-09 traktor vehető elsősorban számításba. A fogatosgereblyék még hosszú ideig nem nélkülözhetők, a megmaradó loállomány kihasználására egyébként is ez alkalmasnak látszik. Tekintettel a nagykiterjedésű lucernaterületekre, kívánatos a rendszdrók számának további fejlesztése.

A gabonabetakarítás gépesítésénél arra kell törekedni, hogy a meglévő kévekötő-aratógépek helyét mielőbb a kombájnok foglalják el. A megye adottságai kiválóan kedveznek a kétmenetes kombájnolásnak is. Erre a célra a szovjet gyártmányú rendre-aratógépek és az S-4 jelű kombájnok munkábaállítása javasolható.

A megyének számottevő hagyományai vannak a lucernatermesztés területén, fontos tehát a magtermesztés megszervezése is. Erre a célra kombájnos aprómagbetakarítás javasolható, de természetesen a meglévő különleges heremagcséplőgépek további munkáltatása ugyancsak kívánatos.

Számolni kell azzal, hogy a megyében a jövőben a kukoricatermő területek továbbra is növekedni fognak, különösen vonatkozik ez a silókukoricára és a másodvetésű csalamádéra. Tekintettel erre, a korszerű, hazai gyártású járvaszecsckázó gépek folyamatos beszerzését mielőbb meg kell kezdeni. A csöveskukoricabetakarítógépek tekintetében a helyzet egyelőre áttekinthetetlen. Az egyébként kitűnően működő hazai gyártású, csőtörő kukoricabetakarítógépek sorozatgyártásáról egyelőre még mindig nem döntöttek.

A mezőgazdasági szállítások lebonyolítására nagy általánosságban a traktoros vontatású pótkocsis megoldás látszik legcélszerűbbnek. A négykerékű traktorok ilyen vonatkozásban is fölényben vannak minden más típussal szemben. Még a kisebb UE-28-as típus is alkalmas két megrakott pótkocsi vontatására. A kötött, felázott talajon is számítani lehet a négykerékű traktorokra.

A fentiekben adott áttekintés korántsem tart igényt a teljességre, egyelőre csak a legfontosabb mezőgazdasági munkákat érintettük, de ezzel rá kívánunk mutatni arra, hogy a mezőgazdasági gépek optimális kihasználásának és üzemelésének a jól átgondolt és részleteiben is alaposan kidolgozott gépesítési terv az alapja.

A távlatilag szükséges gépek számának megállapításánál az egyes gépek teljesítő-képességét és az egyes munkák elvégzésére rendelkezésre álló időt kell figyelembe venni. Az előbbiről részletesen nem kívánok szólni, arra a megfelelő irányszámok rendelkezésre állanak. Fontos azonban, hogy a munkavégzésnél tekintetbe vehető időt helyesen vegyék számításba.

Az országos átlagnak megfelelően, a Meteorológiai Intézet 50 éves adatgyűjtése alapján, a szántóföldi munkában ledolgozható napokra javasolható:

	h ó n a p										
	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.		
Ledolgozható munkanapok (szántóföldi munkákra vonatkozóan)	20	21	21	21	25	24	23	22	21		

A fontosabb szántóföldi munkák gépesített elvégzésére fordítható napokat pedig a következők szerint szokták figyelembe venni:

Tavaszi talajmunka	kb. 20 munkanap
Kukoricavetés	15 „
Burgonyaültetés	15 „

Egy-egy növényápoló kapálás	6	„
Lennyűvés	7	„
Gabonaaratás	19	„
Tarlóbuktatás	34	„
Tarlóvetés	34	„
Gabonacséplés	32	„
Burgonyaszedés	15	„
Cukorrépaszedés	26	„
Őszi talajmunkák	70	„
Az őszi talajmunkákon belül szántás az őszi vetések alá	46	„
Őszi vetés	46	„

Mint arra már korábban utaltunk, a megye nagy kiterjedésű szikes, réti agyag és mezőségi talajain a rendelkezésre álló munkánapok számát legalább 30–50⁰/₀-kal csökkentett mértékben ajánlatos figyelembe venni a gépesítés tervezésénél.

VI. A gépek üzemképességének biztosítása

Az előzőekben már vázoltuk azokat az alapfeltételeket, amelyek a gépek jobb kihasználásának biztosítása érdekében nélkülözhetetlenek. A megye gépesítését tehát a jövőben a megadott alapelvek szerint kidolgozott részletes terveknek megfelelően, céltudatosabbá, egységesebbé, röviden megfelelőbbé kell fokozatosan átalakítani. A jó üzemi eredmények eléréséhez azonban természetesen még sok minden másról is kell gondoskodni. Nevezetesen:

1. Nagy gondot kell fordítani a megfelelő *gépkezelők kiképzésére*, nemkülönben arra, hogy ezek kiképzésük után is a mezőgazdaságban maradjanak. Ilyen szempontból meg kell vizsgálni rendelkezik-e a megye olyan kiképző bázisokkal, amelyek a szükséges gépkezelő utánpótlást biztosítani képesek. A munkagépek kezelésének oktatását kívánatos úgy megszervezni, hogy a téli hónapokban minél több fiatal tsz-tag sajátítsa el a munkagépek kezelését, a karbantartás és javítás alapelveit.

2. *Alkatrészellátás* tekintetében a megye fekvése kedvező, mert Budapest – a központi alkatrészraktároló hely – könnyen elérhető.

3. *Üzemanyagellátás*. Ilyen vonatkozásban meg kell vizsgálni azt, hogy a megyei szervezet kielégítő-e, nem fordulhatnak-e elő üzemanyaghiányból származó munkakiesések.

4. *A gépek karbantartása és javítása*. Nem kétséges, hogy a karbantartások helyes végrehajtása, ennek ellenőrzése és a javítások célszerű megszervezése nagymértékben befolyásolja a gépek jó üzemi kihasználását. Ilyen vonatkozásban főként a traktorok jelentenek problémát, mert a munkagépek javításánál általában azt kell célul kitűzni: minden egyes tsz rendelkezzeik olyan műszaki berendezéssel és javító személyzettel, hogy az esedékes javítási munkákat a munkagépeken saját maga tudja elvégezni. A traktoroknál és kombájnoknál viszont, különösen a motorok javítása a nagyobb szakértelmet és a különleges gépi berendezést nem nélkülözheti. Meg kell tehát vizsgálni, hogy a megye javítókapacitása ezidőszerint hány erőgép, illetve traktormotor kijavítását teszi lehetővé évente és ennek alapján a javítóbázisok fejlesztését is a meglévő állapotnak és a várható traktorlétszám-növekedésnek megfelelően kell megtervezni.

Rá kell mutatni itt arra, hogy mennyire fontos a javítás szükségességének helyes megállapítása. A szükségesnél korábban javításba adott gép idő előtt kiesik a munkából, legalább a javítás tartamára és a túl korán végzett javítás a gépi munka költségeit is feleslegesen növeli. Viszont az elkésett javításnak rendszerint az a követke-

**ÜE—28; Bjelorusz—Zetor Super 42 — D4K—60 traktorok
fontosabb üzemi jellemzői**

Traktor típus		H o m o k (tarló)					
		I.		II.		III.	
		ü. s.	ps	ü. s.	ps	ü. s.	ps
UE—28	Nv LE	7,0		9,84		11,4	
	v km/h	2,9		3,7		5,45	
	Nv max-nál Ph kg	700		720		565	
	%	29		38		13	
Bjelorusz	Nv Le	9,85		10,9		13,7	
	v km/h	3,7		4,15		5,15	
	Nv max-nál Ph kg	720		710		720	
	%	37		33		37	
Zetor S—42	Nv Le	2,3		3,95		7,0	
	Zetor S—50 v km/h	1,4		2,2		3,9	
	Nv max-nál Ph kg	475		485		485	
	%	31		32		32	
D4K—60	Nv LE	18,0	22,3	23,0	31,0	31,2	27,5
	v km/h	3,0	3,1	4,4	4,1	5,8	5,5
	Ph kg	1650	1950	1400	2000	1450	1350
	%	21	17	14	19	17	8
			ps + vt		ps + vt		ps + vt

Jelmagyarázat: Nv = vonóhoroglóerő (LE)
v = haladási sebesség (km/h)
Ph = vonóerő (kg)
= kerékcúszás (%)

ményc, hogy a gép (motor) állapota gyors ütemben romlik tovább olyannyira, hogy nagyobb méretű javítások válnak szükségessé, mint amilyenek lettek volna, ha a javítás kellő időben történik.

Sajnos ilyen vonatkozásban még nagyon sok a tennivaló, mert sem az üzemórák számához igazodó javítás, sem a normálholdak alapulvétele nem elégíti ki azt a követelményt, hogy a javítás szükségességét a gép tényleges állapota alapján döntsék el. *Feltétlenül foglalkozni kell tehát ilyen vonatkozásban a korszerű gyors vizsgálati módszerek bevezetésével*, amelyeknek alapján egy-egy traktormotor tényleges állapotát rövid vizsgálatok alapján is el lehet dönteni anélkül, hogy azt hosszabb időre kikapcsolnák a munkából. Ilyen vizsgálati módszer pl. a forgattyúteknőben lévő levegő gáztartalmának vizsgálata, bizonyos meghatározott idő és munka után. Természetesen ezenkívül még sok egyéb módszer is van.

Dr. Rázsó Imre

Közép kötött (tarló)						Igen kötött (tarló)					
I.		II.		III.		I.		II.		III.	
ü. s.	ps+vt	ü. s.	ps+vt	ü. s.	ps+vt	ü. s.	ps	ü. s.	ps	ü. s.	ps
11,74	17,5	15,7	18,5	17,9	18,9	17,7	18,8	20,2	21,0	20,6	20,3
2,88	2,7	3,85	4,15	6,23	6,4	3,0	3,0	4,2	4,35	6,0	6,1
1100	1750	1100	1200	775	800	1600	1700	1300	1310	930	900
19	19	19	10	8	5	20	19	12	6	7	3
17,2	23,2	20,5	26,6	26,0	27,8						
3,2	3,65	4,1	5,29	5,4	6,0						
1450	1720	1400	1355	1300	1250						
25	24	23	17	19	6						
Zetor Super—50											
		10,41	16,5	21,1	27,3	17,2		21,1		29,6	
		3,75	3,65	7,12	8,1	3,1		3,9		6,4	
		750	1225	800	910	1500		1465		1250	
		19	27	24	8	30		29		21	
27,3	34,0	37,0	41,0	38,3	40,5	34,5	34,5	39,0	40,5	41,0	41,5
2,8	2,8	3,8	4,3	5,8	6,2	2,95	2,85	4,3	4,3	6,8	6,6
2600	3300	2625	2560	1800	1800	3160	3230	2430	2600	1600	1700
30	22	34	13	13	8	26	23	13	12	8	7

ü. s. = üzemi súly
ps = pótsúllyal
vt = víztöltéssel